

اخبار روز

مدیریت فضای مجازی در دنیا چگونه است؟

بررسی سابقه کشورهای هاد مدیریت فضای مجازی از دوجهت دارای اهمیت است، اول این که بررسی تجربیات وقانون گذاری های دیگر کشورها در باب فضای مجازی می تواند در ایجادمدلی بومی برای کنترل وسودمندسازی و کاهش مضرات فضای مجازی ضروری باشد و از سویی دیگر، تبیین این گزاره که فضای مجازی حتی در کشورهای پیشرفته و قبله آمال غربیگرایان یعنی ایالات متحده و اروپای غربی نیز بیله ورهانیست حائز اهمیت است. کشورهای اروپایی نمونه هایی واضح از کنترل ونظارت بر فضای مجازی به شمار می آیند. سیاستگذاران اروپایی به طور فزاینده ای بر نیاز به خودکفایی فرضی دیجیتال و حفظ حریم خصوصی داده ها متمرکز شده اند. انگلستان کشور دوربین ها و رصد گران انگلیس در سال ۲۰۲۰ میلادی طرحی را معرفی کرد که به دولت اجازه تنظیم ونظارت بر محتوای اینترنت را می داد. این طرح بخشی از تلاش برای وادار کردن فیس بوک، یوتیوب و سایر ابشرکت ها برای کنترل بیشتر بر پلتفرم های دیجیتالی خود بود. انگلیس همچنین مسئولیت جدیدی را در حوزه نظارت بر محتوای اینترنتی به سازمان تنظیم کننده مقررات رسانه ای «آکام» واگذار کرد و بر اساس آن آکام این اختیار را دارد تا علیه شرکت هایی که برای مقابله با محتوای مضر، غیرقانونی، تروریستی وحاوی مطالب در سوء استفاده از کودکان اقدامات کافی انجام نداده اند، جریمه هایی را صادر کند. انگلستان بیش از هر مورد دیگری طرفدار رصد ونظارت بر فعالیت و رفتار مردم است. لندن پایتخت این کشور به شهردوربین ها معروف است و دولت مردان انگلیس خواهان گسترش این الگو، رصد ونظارت بر فضای مجازی نیز بوده وهستند.

آلمان وقوانین جدید بازدارنده

در سال ۲۰۱۵، وزارت دادگستری دولت فدرال آلمان کارگروهی را برای رسیدگی به محتوای مجرمانه در شبکه های اجتماعی راه اندازی کرد. در همین دوران گرچه برخی از پلتفرم ها و شبکه های اجتماعی تعهدات داوطلبانه داشتند، اما وزارت دادگستری آلمان آنها را کافی نمی دانست. قانون محتوای شبکه معروف به NetzDG (یا به شکل غیر رسمی معروف به قانون فیس بوک) که در سال ۲۰۱۷ در مجلس بوندستاگ تصویب و از ابتدای سال ۲۰۱۸ اجرائی شد/ بر شرکت هایی که بیش از دو میلیون کاربر ثبت شده دارند، اعمال می شود. آنها مجبور به ایجاد سازوکارهایی برای بررسی شکایت ها در باره محتوایی که روی اینترنت قرار می دهند هستند و بر اساس آن هر چیزی را که به وضوح غیرقانونی است در عرض ۲۴ ساعت وکل محتوای مربوطه را در عرض یک هفته حذف کنند و هر ۶ ماه به روزرسانی های مربوط به نحوه کار خود را منتشر کنند. در آلمان، افراد هم ممکن است تا ۵ میلیون یورو و شرکت ها تا ۵۰ میلیون یورو به دلیل عدم رعایت این الزامات جریمه شوند.

فرانسه مهد آزادی و کنترل و برخورد با فضای مجازی

فرانسه یکی از موارد نمایان تر از قانون گذاری و اعمال اراده و حاکمیت دولتی در فضای مجازی است. این موضوع به خصوص پس از بحران ۲۰۲۳ قتل ناهل مزروق و شدت آسیب ها و شورش در فرانسه بیشتر از پیش نمایان شده است. مکرون در ماه ژوئن ۲۰۲۳ به این نکته اشاره کرد که پلتفرم های بزرگ مانند تیک تاک و اسنپ چت باید با مقامات فرانسوی برای آرام کردن خشمونتهای در این کشور به وقوع پیوسته همکاری کنند. فرانسه پیش تر از بحران اخیر نیز اختیارات ویژه ای تحت قوانین شرایط اضطراری ایجاد کرده است. این کشور لایحه ای را در سال ۲۰۱۵ در مجلس نمایندگان تصویب کرد؛ با تصویب این قانون ضد تروریسم در پارلمان فرانسه در این شرایط پلیس فرانسه اختیارات گسترده ای را دارا می شود. برای مثال طبق این قانون سایت های مذهبی برای تجدیدنظر در مورد مطالب نوشته شده ۴۸ ساعت فرصت خواهند داشت در غیر این صورت، مجازات حبس سه ساله شامل حالشان می شود؛ علاوه بر تعطیلی سایت و مجازات حبس، ۴۵ هزار یورو جریمه نقدی می شوند. این لایحه به دستگاه های امنیتی اجازه می دهد تا به استفاده از الگوریتم ها، تلفن و ای میل افراد را چک کرده تا رفتارهای مشکوک را کشف کنند. در قسمتی دیگر از این قانون وزارت کشور می تواند «هر میزان» فعالیت سرویس های اینترنتی را که احتمال آسیب زدن به امنیت ملی دارد، مسدود سازد. این قانون چند بار و از جمله به مدت دو سال از ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ در این کشور اجرائی شد؛ پس از آن هم، قانون جدید مبارزه با تروریسم جایگزین وضعیات اضطراری شده که بسیاری از رنده های آن را ادامه می دهد.

چین؛ اقدامات زیربنایی وبومی سازی فضای مجازی

کشور چین مبنایی ترین روش ها را در برابر پدیده اینترنت در پیش گرفت. این کشور با ایجاد دیوار آتش بزرگ یا دیوار مجازی چین، در عوض، اینترنت را از نوبه شکل بومی به نام «هولی ان ونگ» ایجاد کرد. چین برای کنترل ونظارت بر فضای مجازی یک سازمان و مرکز جامع راه اندازی کرده است. اداره فضای مجازی چین ((به زبان چینی) اداره اطلاعات اینترنتی جمهوری خلق چین) نهاد اجرائی این کشور در حوزه فضای مجازی و کمیسیون مرکزی امور فضای مجازی حزب کمونیست نهاد سیاست گذار این کشور در این حوزه به شمار می آید. مسئله فضای مجازی در این کشور یکی از چالش های مهم برای حزب کمونیست و حاکمیت چین به شمار می آید. در یکی از مجلات وابسته به حزب کمونیست چین جمله ای کلیدی در این حوزه وجود دارد در این نوشته عنوان شده است که «امنیت ملی بدون امنیت شبکه وجود نخواهد داشت و بدون اطلاع رسانی هیچ مدرنیزمی وجود نخواهد داشت. از منظر جهانی، تهدیدها و خطرات امنیت شبکه به طور فزاینده ای برجسته می شوند و به طور فزاینده ای در زمینه های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، اکولوژیکی، دفاع ملی و سایر زمینه ها نفوذ می کنند. با هدایت شی جین پینگ، دبیرکل «ایجاد یک مفهوم صحیح از امنیت سایبری»، ما توسعه را با امنیت تضمین می کنیم و امنیت را با توسعه ارتقایی دهیم و یک مانع امنیتی محکم در فضای سایبری ایجاد می کنیم.»

آمریکا سازنده فضای مجازی و کنترل ها

آمریکا ویژه ترین کشور در حوزه فضای مجازی و اینترنت به شمار می آید. ویژگی خاص آمریکا این است که عموماً اینترنت و فضای مجازی را مولود و متولد آن می داند و هنوز انحصار بسیاری از بخش ها و تکنولوژی ها و پلتفرم های بزرگ مجازی و شبکه های اجتماعی در دست این کشور است. در ابتدای عصر دیجیتال فرض اولیه سیاستگذاران ایالات متحده این بود که اینترنت و فضای مجازی در خدمت منافع استراتژیک، اقتصادی، سیاسی و سیاست خارجی آمریکا است. ایالات متحده به دلیل سطوح بالای دیجیتالی شدن، به طور نامتقارن جزء آسیب پذیرترین ها در حوزه فضای مجازی و اینترنت است. در برابر این موضوع آمریکا در ۳۰ سال گذشته حدود ۲۱۷ قانون برای کنترل و مدیریت فضای مجازی وضع و اجرائی کرده که جزئی ترین تخلفات در فضای مجازی را در بر می گیرد. طبق این قوانین، اف بی آی موظف است تمامی اطلاعات، داده ها و ارتباطات مربوط به کاربران اینترنتی را جمع آوری و کنترل کند.

ممنوعیت انتقاد علیه دولت ویتنام در فضای مجازی

ویتنام بک قانون جدید امنیت سایبری را در سال ۹۷ به اجرا گذاشت که براساس آن اتباع این کشور از اظهارات ضد دولتی در شبکه های اجتماعی ممنوع شده و صاحبان شرکت ها، شبکه های فناوری و اجتماعی نیز باید اینگونه اطلاعات را از صفحات خود حذف کنند. تقریباً تمام کشورهای دنیا، از شرق تا غرب عالم، برای «فضای مجازی» درست مثل «فضای حقیقی» قوانینی سفت و سخت وضع کرده اند چرا که در کنار فواید این تکنولوژی، خیلی خوب به مضرات آن نیز واقفند و در هیچ جای دنیا این فضا را به اسم «آزادی بیان» و «گردش آزاد اطلاعات» «رها» نکرده اند.

«شهروند» بررسی می کند

حکمرانی قانون در فضای مجازی در ایران و دیگر کشورها

[مریم رضاخواه] فضای مجازی به بخش تفکیک ناپذیری از زندگی انسان ها تبدیل شده و زندگی جوامع بشری را تحت تاثیر قرار داده است. این فضا از یک سو ممکن است به رشد ارگانیسم جامعه و نهادهای آن کمک کند و آن را به بلوغ و توسعه برساند و ازسوی دیگر، آن را به توموری تبدیل کند که به تدریج بافت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جامعه را به نابودی بکشاند. جریان سازی یکی از مهم ترین اهداف شبکه های مجازی است که از طریق آن، بر اذهان و رفتار جوامع اثر گذاشته و آن ها را در راستای مقاصد خویش هدایت می کنند. نظام سلطه و دستگاه اطلاعاتی غرب و آمریکا با سوء استفاده از این فضا، دست به تغییر نگرش مردم می زنند. از این رو هرگونه بی توجهی و غفلت نسبت به این پدیده، صدمات و آسیب های خطرناکی را متوجه جامعه خواهد کرد.

عدم حکمرانی بر فضای مجازی و نبود مدیریت بر این فضا بارها از سوی رهبر انقلاب مورد انتقاد قرار گرفته است. اهمیت فضای مجازی و دغدغه های حاکم بر این فضا طی سال های اخیر در بیانات رهبر انقلاب بارها شنیده شده است و ایشان در اظهارات متعدد غفلت از آسیب های مرتبط با این فضا را گوشزد کرده اند و تعبیری راهبردی به کار گرفته اند. ایشان در جایی فرمودند: «اگر من امروز رهبر انقلاب نبودم حتماً رئیس فضای مجازی کشور می شدم» که این بیانات اهمیت فضای مجازی را نشان می دهد. در جایی دیگر نیز فرموده رهبر انقلاب اینگونه است: «اهمیت فضای مجازی به اندازه اهمیت انقلاب اسلامی است». رهبر معظم انقلاب اسلامی همچنین در اولین دیدار رئیس جمهور و دولت چهاردهم به موضوع فضای مجازی پرداخت. ایشان گفتند امروز فضای مجازی دیگر مجازی نیست بلکه واقعیت رو به توسعه در زندگی مردم است؛ بنابراین، در فضای مجازی باید حکمرانی قانونمند وجود داشته باشد.

ایشان تعبیر سابق خود از فضای مجازی کشور به رها و ول بودن را ناشی از نبود حکمرانی قانونمند خواندند و تاکید کردند: اگر در این زمینه خلأ قانونی داریم، قانون مورد نیاز را ایجاد کنید و بر اساس آن زمام کار را به دست بگیرید، همچنانکه در همه دنیا با جدیت این کار را می کنند. رهبر انقلاب تاکید کردند نقض حکمرانی قابل قبول نیست، کشور در اختیار شماست و در قبال آن وظیفه و مأموریتی دارید و نباید اجازه دهید حکمرانی شما را نقض کنند. توجه رهبر معظم انقلاب روی این مسئله، صرفاً مطالبه ای از این دولت و آن دولت نیست و با یک جست و جوی ساده در بیانات ایشان می شود فهمید از گزاره های پرتکرار یک دهه گذشته و خطاب به دستگاه ها و قوای مختلف حاکمیتی بوده است. در حالی که این اظهارات و تعبیر راهبردی در مقام معظم رهبری، تبیین اهمیت فضای مجازی را به همراه دارد و یکی از اولویت ها و ارجحیت های مدیریت اجرایی کشور را به روشنی بیان می کند، فضای مجازی تقریباً در همه کشورها با قوانین خاصی مدیریت می شود. تجربه های کشورهای مختلف نشان می دهد عدم قانونمندی در فضای مجازی می تواند امنیت داخلی و نظم عمومی هر جامعه ای را به شدت به مخاطره بیندازد، به همین دلیل بسیاری از دولت ها با تصویب قوانین مؤثر در پی تبدیل تهدیدهای فضای مجازی به فرصتی برای پیشرفت کشور خویش هستند. در آمریکا قوانینی نظیر قانون حفاظت از کودکان در اینترنت (COPPA) و قانون مجرمان رایانه ای (CFAA) به منظور حفاظت از کاربران اینترنتی و مقابله با تهدیدات فضای مجازی وضع کرده است. انگلستان با تصویب قانون حفاظت از داده های عمومی (GDPR) و قانون جرایم ارتباطات (Communications Act ۲۰۰۳) سعی در مدیریت و قانونمند کردن فضای مجازی دارد. فرانسه با قوانین سختگیرانه حفاظت از داده ها و قانون مقابله با نفرت پراکنی آنلاین (Loi Avia) به دنبال ایجاد امنیت در فضای مجازی است. آلمان نیز با قانون اجرای شبکه (NetzDG) و چین با سیستم کنترل دقیق اینترنت و نظارت شدید بر فعالیت های برخط و حذف محتوای مضر، سعی بر قانونمندسازی فضای مجازی دارند. در کره جنوبی نیز قانون حفاظت از اطلاعات شخصی و قوانین مربوط به جرایم سایبری به طور فعال در حال اجراست.

البته این موضوع در برنامه های سیدستار هاشمی، وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات به عنوان امری مهم دیده شده است. او در جلسه تودیع و معارفه وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات در سخنان خود به مسئله حکمرانی فضای مجازی اشاره کرده و گفته است: «دغدغه اصلی من احیای حکمرانی در فضای مجازی است.»

فضای مجازی باید مدیریت شود

کارشناسان نیز بر حکمرانی قانونی در فضای مجازی تاکید دارند و مدعی هستند فضای مجازی تقریباً در همه کشورها با قوانین خاصی مدیریت می شود و حاکمیت بر فضای مجازی با اعمال محدودیت ها از جمله موضوعاتی است که تاکنون توانسته جلوی آسیب های بسیاری را بگیرد اما در کشور ما مغفول مانده است.

امیدعلی مسعودی، رئیس انجمن سواد رسانه ای، رئیس دانشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه سوره و عضو هیات علمی دانشگاه سوره به «شهروند» می گوید: «کشورهای مختلف، با توجه به اهداف و سیاست ها و توانمندی های خود، اشکال مختلفی از حکمرانی در فضای مجازی را دنبال و اجرائی می کنند. همانطور که افراد در فضای حقیقی بر اساس قوانین تنظیم شده از قوانین و مقررات پیروی می کنند در فضای مجازی نیز باید قوانینی تنظیم شود تا روابط در آن مشخص شده و مدیریت شود. در فضای حقیقی مردم به حقوق خود آگاه هستند اما در فضای مجازی این طور نیست.»

از تجربیات کشورهای اسلامی استفاده کنیم

رئیس انجمن سواد رسانه ای، معتقد است که این حوزه باید قانونمند شود تا تهدیدها در فضای مجازی به فرصت تبدیل شود. او در ادامه به بی قانونی در مدیریت فضای مجازی کشور، اشاره می کند و می گوید: در حوزه فضای مجازی به قانون نیاز داریم. فضای مجازی همانند فضای حقیقی در حاکمیت دولت است و همانگونه که دولت موظف به تامین امنیت به عنوان وظیفه در فضای واقعی دارد باید در این فضا هم انجام دهد. کشورهای مختلف بسته به دکتربین حکمرانی خودشان نظام متفاوتی در کنترل فضای مجازی دارند و با پلتفرم های خطا کار برخورد قاطعانه ای می کنند. مهمترین مانعی که در کشور ما وجود دارد نداشتن یک شهر مجازی است. به عنوان مثال کشور مالزی با تاسیس یک شهر مجازی همه نمایندگان پلتفرم های خارجی را به آنجا فراخوانده است. اگر محتوای مخالف نظام را منتشر کنند با پلتفرم خاصی برخورد می کند. در قطر، امارات متحده عربی و ویتنام و دیگر کشورها هم به همین صورت است. اما در کشور ما این پلتفرم ها به دلیل تحریم ها نماینده ای ندارد اما می توانیم از تجربیات کشورهای اسلامی استفاده کنیم. رئیس دانشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه سوره معتقد است که فضای مجازی باید قانونمند شود اگر در محیطی قانون حاکم نباشد طبیعتاً کار به درستی انجام نمی شود و جامعه با اغتشاش و بهم ریختگی مواجه خواهد شد. او می گوید: هرچند که قوه قضاییه قانون برخورد با جرائم اینترنتی را وضع کرده است اما این قوانین قدیمی و مربوط به دو دهه پیش هستند. جرائم اینترنتی تغییر کرده است. اکنون ما تنها با حکرها در فضای مجازی روبه رو نیستیم. در حال حاضر با مجموعه ای از پلتفرم ها روبه رو هستیم که پشتوانه نظام صهیونیستی و غربی دارند. اگر بتوانیم این فضا را مدیریت کنیم شاید بتوانیم نظر مقام معظم رهبری را هم در این حوزه جلب کنیم. عضو هیات علمی دانشگاه سوره در ادامه می دهد: حتماً مجازات خاصی باید با انتشار اخبار کذب و آثار سوء آن در جامعه در نظر گرفته شود تا آزارش جامعه به هم نخورد و هم در بستر قانونی فعالیت کنند. انتشار اخبار کذب علیه افراد، نهادهای رسمی و غیردولتی و دیگر مراجع اگر در فضای حقیقی باشد فرد تعزیر شده و با وی برخورد می شود همین روند در فضای مجازی هم باید باشد.

بی قانونی تشویش ایجاد می کند

علیرضا چابکرو، پژوهشگر حوزه ارتباطات و رسانه هم بر اهمیت فضای مجازی تاکید می کند و به «شهروند» می گوید: اهمیت فضای مجازی اگر مهم تر از فضای حقیقی نباشد کمتر از آن نیست. همانگونه که برای عرصه واقعی زندگی خود قانون داریم در فضای مجازی هم ایجاد ضابطه و مقررات جزء مسائل مهم است بی قانونی تشویش ایجاد می کند. ساماندهی اینترنت به نفع مردم و حاکمیت است. هیچ کس با پیشرفت علم و تکنولوژی و فضای مجازی مخالف نیست اما باید استفاده درست و اصولی از این فضای مجازی به مردم آموزش داده شود. فرهنگ سازی درستی برای استفاده از فضای مجازی انجام نشده است. پژوهشگر حوزه ارتباطات و رسانه می گوید: حکمرانی و مدیریت فضای مجازی به معنی فیلترینگ و یا تضعیف اینترنت نیست. در واقع تصویب قوانینی است تا مردم راحت تر بتوانند از این فضا استفاده کنند و به معنی ایمن سازی این فضا در برابر تعدی های مختلف است. چابکرو معتقد است باید تمامی حریم ها و خط قرمزهای فضای مجازی به صورت دقیق بررسی و مشخص و قوانین در این راستا تصویب شود. او به قوانین گسترده حکمرانی بر فضای مجازی ایالات متحده آمریکا، اشاره می کند و می گوید: آمریکا برای حاکمیت بر فضای مجازی، حداقل ۸۰ بند و تبصره تصویب کرده است. نگاه رهبر انقلاب به حوزه فضای مجازی و فناوری های پیشرفته و در لبه ای علم و تکنولوژی دنیا، نگاهی فرصت محور در کنار توجه به مخاطرات و ملاحظات این عرصه است؛ نگاهی عمیق و روبه جلو که صرفاً فناورانه یا موضوعات برخورد ندارد و ابعاد عمیق تر و پیچیده تری از آن ها را نیز مد نظر قرار داده و دیگران را نیز نسبت به آن هوشیار می کند. توجه نکردن به این مطالبات فقط باعث از دست رفتن فرصت ها و عقب ماندگی نمی شود، بلکه می تواند خطرات و چالش هایی جدی نیز به دنبال داشته باشد که با توجه به سرعت تحولات و پیشرفت های علمی، می تواند جبران ناپذیر نیز باشد.

میرزا چابکرو، پژوهشگر حوزه ارتباطات و رسانه هم بر اهمیت فضای مجازی تاکید می کند و به «شهروند» می گوید: اهمیت فضای مجازی اگر مهم تر از فضای حقیقی نباشد کمتر از آن نیست. همانگونه که برای عرصه واقعی زندگی خود قانون داریم در فضای مجازی هم ایجاد ضابطه و مقررات جزء مسائل مهم است بی قانونی تشویش ایجاد می کند. ساماندهی اینترنت به نفع مردم و حاکمیت است. هیچ کس با پیشرفت علم و تکنولوژی و فضای مجازی مخالف نیست اما باید استفاده درست و اصولی از این فضای مجازی به مردم آموزش داده شود. فرهنگ سازی درستی برای استفاده از فضای مجازی انجام نشده است. پژوهشگر حوزه ارتباطات و رسانه می گوید: حکمرانی و مدیریت فضای مجازی به معنی فیلترینگ و یا تضعیف اینترنت نیست. در واقع تصویب قوانینی است تا مردم راحت تر بتوانند از این فضا استفاده کنند و به معنی ایمن سازی این فضا در